

Literatuur.

- H. J. Allard, De Catacomben te Geulhem onder Berg-Terblijt. 1877.
 A. H. Reginald Buller, Researches on Fungi. Vol. III, 1924.
 R. Leruth; Exploration des cavernes de la Belgique et du Limbourg hollandais. XIV. Nat. Hist. Maandbl. 1933, no. 8, pg. 95 en noot 15 pg. 122.
 G. Lindeberg, Ueber die Psysiologie ligninabbauender Bodenhymenomyceten, Symb. Bot. Uppsala VIII, 2, 1944.
 J. Reitsma, Studien ueber Armillaria mellea (Vahl) Quel. Diss. Utrecht 1932.
 A. Ricken, Die Blätterpilze Deutschlands. Leipzig, 1910—1915.

VERDWIJNENDE CULTUURPLANTEN.

II.

HENNEP.

Gooie God in den Hemel,
 Al miene kemp is feemel,
 Al miene vlas haët balle aan,
 Gooie God wat vang ich maër aan!...

Rector J. Cremers.
 'n Oud folkloristisch versje. Nat.
 Hist. Mndbl. Jrg. 28, 1939, p. 22

De oudste berichten over hennepsteelt stammen uit Engelsch-Indië. Van daaruit werd ze, 5000 jaar v. Chr., naar Klein-Azië ingevoerd, breidde zich vervolgens naar het Middellandsche zeegebied uit en kreeg eerst later in de meest noordelijke landen van M. Europa vasten voet. Vermoedelijk is ze oorspronkelijk aangekweekt voor het oliehoudend zaad, dus als voedingsplant, zooals dit ook bij het vlas het geval geweest is. (Dr. Kuyper: Over Kultuurgewassen 1945).

Aanvankelijk gebruikten Grieken en Romeinen hennep alleen voor de fabricage van touw e.d. Voor textielproductie werd de teelt eerst toegepast in de 16e eeuw. In China deed ze hiervoor al dienst 2000 jaar v. Chr. (M. R. Wagner: Bull. Soc. Linn. de Lyon 1938). Daar was de cultuur zoo oud als die van de naverwante spinselplant, Boehmeria nivea, die het rameh, rami of Chinagras levert, waarvan o.a. het mummielinnen gemaakt werd. De cultuur van moerbeï en zijderups was in dat land nog veel vroeger bekend. Uit Egypte zijn afbeeldingen van hennep uit 1600 j. v. Chr. aan den

dag gekomen. In Zuid-Europa (Italië) schijnt hij pas 100 jaar v. Chr. bekend te zijn geworden, en in N. Europa eerst voor de verhuizing der Angelsaksers. In paalwoningen in Duitschland zijn geen resten van hennep, wel van vlas gevonden. Tegenwoordig vindt men de uitgebreidste teelt in Zuid-Rusland.

Het is niet zeker wanneer het verbouwen van hennep in Nederland begonnen is. De laatste 50 jaar was de cultuur al zoo sterk verminderd, dat men uit Z.O. Europa en België moest invoeren. Na het Italiaansche uitvoerverbod is men in westelijk Noord-Brabant er weer op groote schaal mee begonnen.

Zestig jaar geleden werd in heel Zuid-Limburg nog hennep „kemp” gekweekt voor eigen gebruik, ter vervaardiging van weefsels; hiervoor is de vrouwelijke plant meerderwaardig.

Eind Augustus is de kemp rijp, ze wordt met de zicht gemaaid en in schoven op het land gezet, die van boven met een stroopop worden afgedekt. Zoo zijn de stengels tegen regen en de toppen, waar het zaad in zit, tegen vogels beschermd. Daarna worden de stengels 2 à 4 weken op het land uitgespreid om ze aan dauw en regen bloot te stellen. De cellulose vergaat dan door gisting van schimmels. De stengels worden van de schil ontdaan op een „kempbreek” waarvan verschillende modellen in gebruik waren. De meesten bestonden uit een balk van 20—30 cm breedte en ca. 15 cm dikte, op twee iets schuinstaande pooten van 60—70 cm hoog. In den balk waren in de lengterichting twee evenwijdig loopende gleuven, waar de hennepstengels dwars over heen gelegd werden. Met een soort hevel werden verticale planken, die aan de twee uiteinden met elkaar door een dwarsstuk verbonden waren, in een houten scharnier draaiend op en neer bewogen; ze pasten juist in de gleuven van den balk, waardoor de stengels gekneusd werden. Daarna werden ze met een houten plank (pletsch of sjwang) geslagen dat de schilfers eraf vlogen, en ten slotte werden de vezels over een plankje met ijzeren pinnen (heekel) gehaald. In streken waar kaardebollen geteeld werden, gebruikte men hiervoor ook kaarden.

In de Belgische Kempen bestonden ook molens om de stengels te kneuzen (moulin à battre le chauvre). Hier woonden ook koordvlechters en touwslagers, die dit als een afzonderlijk ambacht uitoefenden (cordiers).

del. Dijk.

Het product bestond uit 2 deelen: grove vezels (werk) en fijne (feemel). Het werk werd gebruikt voor het stoffeeren van stoelzittingen en dichting; voor dikke touw, zijl voor kerkklokken, lijn voor paarden, voor kalverzijltjes, „hoejes”, (een knot garen heet hier 'n „hoeje” garen) en tenslotte voor de onderlaag, waar wollen dekens op geweven worden (ketting), alsmede voor verband tegen lendenjicht. Feemel werd gesponnen en geweven tot doek en dekens, zelfs tot fijn linnen. Loodwit in verf-vorm (d.i. aangemengd met lijnolie) en feemel werden als dichtingsmiddel voor buizen en kranen gebruikt. De in elkaar passende buizen werden ingesmeerd met genoemde verf, waardoor eenige vezels feemel gedraaid werden. Zoo vormde het in drogen toestand een hard geheel.

Daar al dit werk bij de bedrijven tot in de puntjes verzorgd moest zijn, werd het gezegd „het is feemel” ook op ander secuur werk toegepast. „Hee is 'ne feemeleer” werd gezegd van iemand, die alles tot het uiterste uitpluisde en indirect tot iemand die het onderste uit de kan wilde hebben.

In sommige streken van Europa wordt de mannelijke hennep „feemel” (van femina) genoemd, omdat zij zwakker gebouwd en minderwaardig van vezel is; de vrouwelijke heet daar „mächel” (van mascula), omdat ze vruchtbaar en sterker is. Uit deze tegenspraak is wellicht het woord „feemel” in bovenstaand versje te verklaren.

Voor het weven bestond een bijzondere inrichting, die nog al ingewikkeld was, en waarbij de werkmán wel kon zitten, maar toch zich heen en weer moest verschuiven: „hee heet 'ne brooksboam wie 'ne weever”.

Habets schrijft in Limburgsche Wijsdommen dat binnen Heer en Keer wegens de vele brandongelukken bij het kempdrogen en -breken, ieder dit moest verrichten driehonderd passen van het naastgelegen huis, op straffe van drie goudgulden en vergoeding van de schade.

De zaden werden verwijderd door dorschen en daarna naar de oliemolen gebracht. Zij bevatten olie en ook veel eiwit, waardoor ze als vogelvoeder zeer gezocht zijn.

Met de hennep-teelt verdween hier ook de hennep-eter (*Orobancha ramosa*) die op de wortels woekerde.

In oorlogstijd werd door vogelliefhebbers nog wel een kleine partij hennep in den tuin gezaaid.

A. DE WEVER - Nuth.

WONINGNOOD?

door

L. KNOLS
Beek

Van roodstaartjes is het bekend dat zij alle mogelijke gaatjes als nestgelegenheid benutten. Dat holle buffers van een spoorwagen uitgekozen worden, wekt dan ook geen verwondering. Het is echter merkwaardig dat in een dagelijks gebruikte wagon het legsel niet mislukt. Van nabij mocht ik het meemaken hoe in een buffer een paartje zijn nest bouwde en 5 jongen groot bracht.

Toen de woonplaats bekend was, hadden de diertjes alle mogelijke medewerking. Bij stilstand werd de wagon direct losgekoppeld om de vliegopening vrij te maken. Op het terrein van de S.B.B. te Lutterade had de wagon een vaste standplaats. Elke dag werd hij echter een of meerdere malen weggereden over een afstand varieërend van 1 tot 3 km. Het duurde soms uren voordat hij weer terug was. In den broedtijd reden de vogels rustig in hun woning mee; toen de jongen groot waren, verplaatsten zij zich met het nest. Op elke standplaats werden zij gevoederd en ze groeiden voorspoedig op.